

KYLÄN ASUTUKSEN KEHITTYMINEN

Kylät, joiden historiaa tässä tarkastellaan, sijaitsevat entisen Suur-Ruoveden koilliskulmalla, nykyisen Mänttä-Vilppulan kunnan Vilppulan pohjois-osassa. Eteläisemmät talot ovat Ajosjärven pohjoisrannalla, pohjoisessa rajana on Tammikoski.

Läntisimmät talot ovat Paloselän itärannalla. Entisen Koivujärven koulupiirin rajana idässä on ollut hyvin epäloogisesti Särkilammi, joten vanhat Elämäntaipaleen talot, kuten Mäkelä, Peltomaa, Särkinen, Aromäki ja Liinola, jäivät sen ulkopuolelle kuuluen Huhtijärven koulupiiriin. Mäkelä on mukana tässä kirjassa koska sieltä käytiin koulua myös Koivujärvellä.

Menneisyys

Koko Vilppulan alue kuuluu hyvin myöhään asutettuun alueeseen. Metsät ja lukuisat järvet olivat Pirkanmiesten eränkävintialueena. Alueella maintaan asuneen myös lappalaisia vielä 1400-1500 luvun taitteessa. Alueen vanha eräkautinen nimitys on *Pirkkalanpohja*, koska Suur-Pirkkalan (Pirkkala, Vesilahti, Lempäälä, Messukylä ja Kangasala) erämaat sijaitsivat siellä. Sen länsipuolella oli Kyrö (Hämeenkyrö) erämaineen. Itä- ja koillispuolella olivat hämäläisten - ehkä pitäisi sanoa kantahämäläisten - erämaat (Rautalampi). Luoteispuolella rajana Pohjanmaata vasten oli Suomenselän vedenjakaja-alue.

Asiakirjoissa Pirkan miehet mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1328. Pirkkalaiset olivat kuitenkin jo aiemmin saaneet yksinoikeuden ”lapinkävintiin”, käytännössä siis lappalaisten verotukseen. 1600-luvulla väitettiin, että Ruotsi-Suomen kuningas Mauno Ladonlukko olisi vahvistanut Pirkan miesten oikeudet jo 1200-luvulla, mutta asiakirjaa tästä ei ole löytynyt.

Alue oli 1500-luvulle tultaessa vielä vailla kiinteää taloasutusta. Ennen suomalaisten tuloa, suurin osa Hämeestä oli lappalaisten asuma-alueita. Suur-Pirkkalan aikakaudella lappalaisia ryhdyttiin ahdistelemaan, ja veronkanton liittyyvien retkien takia lappalaiset siirtyi jatkuvasti pohjoista kohti. Verotettavia lappalaisia jätettiin henkiin pohjoisessa, mutta Suur-Pirkkalan seutuvilla heitä kylmäverisesti surmattiin ja vainottiin.

1550-luvulle tultaessa eränkävinnin merkitys vähenee. Vuonna 1542 Kustaa Vaasa julisti autiot erämaat kruunun maiksi, joita voitiin vapaasti asuttaa. Asutuspolitiikkaan liittyi pyrkimys lisätä verotalojen määrää, ja sillä oli myös valtapoliittisia tavoitteita.

Näsijärvi oli suora vesireitti Pohjanmiehille kohti pohjoista lappalaisia verottamaan.

Samoin se oli helpoin reitti erämiehille kulkea eräsijoilleen Ruovedenkin alueelle.

1550-luvulla Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa ryhtyi kartoittamaan erämaita, ja laadittiin luetteloita eräalieiden omistussuhteista. Nämä erämaat olivat kuuluneet omistajilleen vuosisatoja. Kuningas pani maassa toimeen erämaiden peruuttamisen, eli kaikki erämaat otettiin kruunun omistukseen.

Koivujärven koulupiirin alueet olivat kuuluneet Pirkkalanpohjan erämaihin.

Eräluetteloissa ei mainita kenekään erityisen omistaneen näitä kyliimme kuuluneita alueita, mutta varmasti näilläkin seuduilla metsästettiin ja kalastettiin.

Lähempänä näitä maita mainitaan 1552 vuoden luettelossa Huopio, jonka alue kuului Kangasalan Vääksyn Herra Jöns Westgötelle, ja siellä ei asiakirjan mukaan ollut tilaa uudisasukkaalle.

Vitsakoskella eli nykyisellä Melaskoskella oli vakituinen kalastaja, ollen Vesilahden Kurkelan Kuparin talon erämaasija.

Huopioniemen alue otettiin asuttavaksi 1562, jolloin asiakirjista ilmenee, että eräalueen entiset omistajat olivat olleet Lempäälän Alkkulan Lasse Niilonpoika ja Lippoisten Mikko ja Tuomas Olavinpojat. Myös Ajostaival on ollut lempäälän Alkkulan erämaita.

Elämäntaival mainitaan maakirjoissa 1565 ja vuoden 1589 maantarkastuksessa mainitaan, että paikka on asuttu jo 1556 Lempäälän Alkkulan kylän erämaille.

Näistä tiedoista voimme päätellä Koivujärven koulupiirin olleen lempääläisten eräaluetta.

Uudisasukkaita erämaihin toivat luvatut vapaavuodet verotuksesta, yleensä 10vuotta, sekä laajat kaski- ja riistamaat. Jo 1400-luvulla alkanut Pohjois-Savon asuttaminen oli vilkkaimmillaan 1520- ja 1530-luvuilla. Savolaisasutus suuntautui 1500-luvun kuluessa usealle taholle. Savolaiset olivat pääsääntöisesti maanviljelijöitä ja he käyttivät kaskeamista peltojen tekemiseksi.

Esimerkiksi keskisuomalaiseen Rautalammin suurpitäjään syntyi Kustaa Vaasan kaudella toista sataa uudistaloa, joista viidennes oli hämäläisten ja loput savolaisten perustamia. Näsjärven latvavesille erämaihin siirtyi 1540- ja 1550-luvuilla uudistilallisia sekä Satakunnasta että Savosta.

Kun tavalliset hämäläiset olivat "Matti Jussinpoikia" tietystä talosta, savolaisilla oli käytössään sukunimet, jotka tunnisti savolaisiksi niiden -nen päätteestä (esim.Nenonen, Härkönen, Korhonen).

Ensimmäiset asukkaat

Mäkelä

Mäkelä on Ruoveden kantatiloja, ensimmäinen mainta on löytynyt 1580. Ensimmäiseksi isännäksi mainitaan Lauri Paavalinpoika Pynnönen vuoteen 1618 asti. Talon pitoa jatkoi hänen poikansa Paavali Laurinpoika aina 1630 luvulle asti. Sen jälkeen isännät vaihtuvat nopeakin tahtiin. Elämä Elämäntaipaleella ei aina ollut helppoa.

Tamminiemi

Tamminiemen katsotaan perustetun 1616, siellä oli isäntänä vuoteen 1635 asti Heikki Heikinpoika Hukkanen. Ilmeisesti hän oli saapunut Savosta. Tamminiemessä on suvut vaihtuneet useaan otteeseen, nykyinen suku on ostanut talon 1858.

Tyynysniemi

Tyynysniemi mainitaan ensimmäisen kerran Suomen asutuksen yleisluettelossa 1635, jolloin siellä asui Eerik, hänen vaimonsa Riitta ja tytär Kerttu. Lisäksi paikalla majailee Reko kalastaja vaimonsa Valpuri Erkintyttären kanssa. Tämä uudisasutus ei kuitenkaan ollut vielä pysyvää, vaan tila autioituu. Vasta kun Sigrid (Sipi) Martinpoika Melainen muutti Tyynysniemen tilalle viljelijäksi vuonna 1698 Tyynysniemen asuttaminen onnistui. Talo on yhä saman suvun hallussa.

Matti J. Kankaanpään tutkimuksen mukaan Vilppulan Melaset ovat lähtöisin nykyisen Ristiinan kunnan Yöveden ja Latvajärven seudulta. Vuoden 1561 maakirjassa Pellosniemen pitäjän Pellosniemen neljänneksen Yöveden kymmenkunnassa löytyy todennäköisin suvun kanta-isä Heikki Antinpoika Melloinen. Vilppulan Vitsakoskelle Antti Heikinpoika Melainen tuli v. 1578, jolloin hän osti kolme pilkanmaata Vitsakosken erämaata ja v. 1595 Hopunsaran eli nykyisen Niemelän alueen Olavi Laurinpojalta.

Spiek Tynniemi	V
h. Prite with N.	Prite h.
gentre Spieckes ds.	V
Spiele Fickiare h. on.	
Walborg Spieser h.	

Tyynysiemi SAY:n sivuilla vuonna 1635.

SAY

Suomen asutuksen yleisluettelosta voi seurata vuodesta 1540 alkaen talojen asutuksen kehittymistä. Tämä luettelo on veroluettelo, johon merkittiin jokainen 16-60 vuotias veronmaksukykyinen henkilö.

Taloissa oli kylläkin lisäksi vanhuksia, lapsia, renkiä piikoja ja muita veronmaksukyvyttömiä henkilöitä, jotka eivät ole merkityt mihinkään.

Kylän talojen lukumäärä pysyy muuttumattomana koko 1700-luvun alkupuolen. Toki taloissa väki lisääntyi. Talo annettiin vanhimmalle pojalle, tyttärillä oli vain kaksi mahdollisuutta, päästä emännäksi tai lähteä piikomaan. Nuoremmat veljet joutuivat etsimään renginpaikan tai ryhtymään ruotusotamieheksi, hyvällä onnella löytyi vävyn paikka talosta, jossa ei ollut omaa poikaa taloa jatkamaan.

Torpparilaitos

Suomen torpparilaitoksen juuret ulottuvat 1600-luvulle, jolloin aateliskartanoiden maille ryhdyttiin perustamaan torppia helpottamaan kartanoiden työvoimapulaa. Torpparityövoima oli pitkään aatelisten erioikeus.

Vuodesta 1740 lähtien saivat myös talonpojat ottaa perintötiloilleen torppareita. Torpparilaitos olikin yksi merkittävimmistä 1700-1800-lukujen yhteiskunnallisista uudistuksista. Talonpoikien tiloille perustettiin työvoimantarpeen lisäksi torppia myös

talonpojan nuorempien veljien tai aikuistuvien poikien viljeltäviksi. Talonpojan kanssa samaa perhettä olevan torpparin oikeudet olivat merkittävästi paremmat kuin vieraan maille viljelyksensä raivanneen torpparin. Torppari oli vuokraviljelijä, joka maksoi torpan vuokran tekemällä pääataloon töitä. Torpan kontrahdissa oli yleensä tarkat ehdot.

Syytinkiläiset, ruotuvaivaiset ja huutolaiset

Annettuaan talon seuraavan sukupolven hallintaan, vanhapari siirtyi yleensä syytingille, eli saivat talosta asunnon, ruuan ja pienen palan maata omaksi perumaaksi. Heidän asemansa oli yleensä kohtuullisen hyvä.

Huonoimmassa asemassa olivat kirkonvaivaiset eli ruotilaiset. Seurakunta määräsi henkilön, joka ei pystynyt itsestään enää huolehtimaan ruodun hoidettavaksi. Ruotuun kuului useita taloja, ja ruodun jokainen talo hoiti ruotulaista vuorollaan määrätyn ajan.

Orvot tai muuten vailla vanhempia olevat lapset, annettiin huudettaviksi. Kuka lupasi halvemmalla lapsesta huolehtia sai tämän tehtävän. Näiden lasten oletettiin tekevän huutolaispaikassaan raskaitakin töitä.

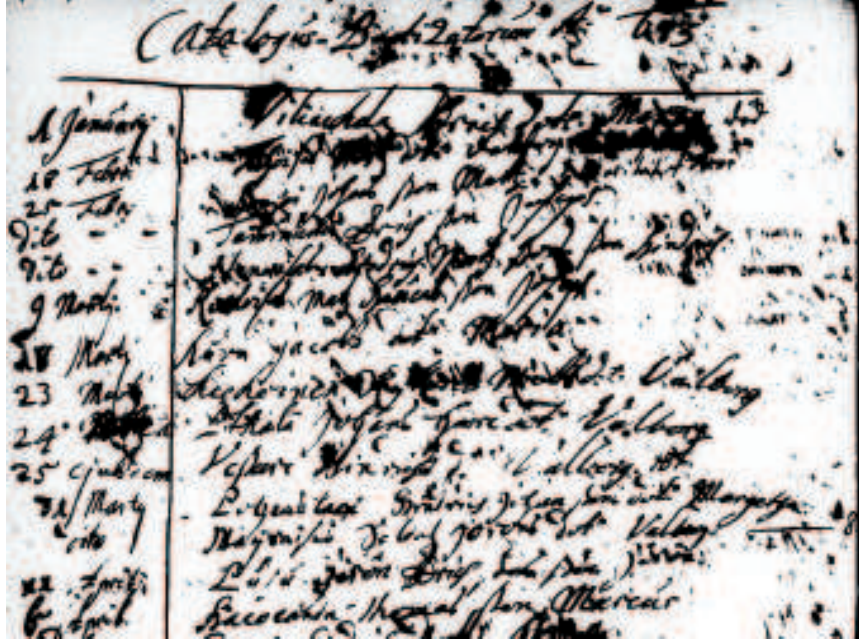
Muonamies, palkollinen, mäkitupalainen ja loinen

Muonamies eli muonatorppari tarkoitti maatalousyhteiskunnan ja torpparijärjestelmän aikaan tilatonta, mutta omillaan asuvaa henkilöä, joka tekee päivätöitä maanomistajalle. Nimitys viittaa siihen, että muonamies on talon ruoassa eli osan hänen palkastaan muodostaa työnantajan tarjoama ruoka. Muonamiehet olivat osa-aikaista työvoimaa, jotka tekivät talolle esimerkiksi 2–4 työpäivää viikossa. Muonamiehet kuuluivat alempiin luokkiin, mutta heidän asemansa oli kuitenkin parempi kuin esimerkiksi loisilla.

Maaseudun asujamistossa täysin epäitsenäisen ryhmän muodostivat rengit ja piiat, jotka yleensä asuivat maalaistalon tiloissa ja saivat vuosipalkkaa sekä ylläpidon. Heidän asemaansa sääтели aina 1800-luvun puoliväliin saakka lainsäädäntö laillisesta holhouksesta. Sen mukaan kukaan ei saanut olla vailla omaa viljeltävää maata, käsityöammattia tai vastaavaa. Muussa tapauksessa hänen oli pestauduttava jonkun toisen palvelukseen.

Mäkitupalaisten vuokratonttiin kuului ainoastaan tupa ja ehkä pieni maatilkku.

Loiset olivat pääsääntöisesti yksineläjiä, jotka avioituttuaan muuttuivat statukseltaan muonamiehiksi tai mäkitupalaisiksi. Joskus koko perhe saattoi olla loisen asemassa, tällöin he asuivat isäntätalon tuvan nurkassa, saunassa, leivinpakarissa tai vastaavassa tilapäismajapaikassa. He tekivät taloon töitä sopivassa määrin elantonsa ja asumisensa edestä.

1680-luvulla annettiin kirkollinen määräys ryhtyä kirjaamaan seurakuntaan syntyneitä. Ruovedellä syntyneiden luettelot alkavat vuodesta 1681; kuvassa kirjan ensimmäisiä merkintöjä. Vanhoihin käsialoihin perehtyneet pystyvät kyllä lukemaan näitä "harakanvarpaita".

Rippikirjojen kertomaa

Kun Ruoveden seurakunnassa alettiin pitää rippikirjaa 1723, kylän alueella on yhä vain kaksi taloa, Tamminiemi ja Tyynysiemi. Lähimmät talot olivat Elämäntaipaleen Mäkelä ja Ajoskylän Leppälä.

Paloselän vastarannalla oli Hongon ja Huopion talot.

Rippikirjoihin merkittiin kaikki talossa olevat ihmiset, lisäksi kirjaan merkittiin ihmisen asema talossa. Isäntä on aina merkitty ylimmäiseksi, sen jälkeen emäntä; usein välissä oli tyhjiä sarakkeita - vaimon kuoltua, oli tilaa uuden vaimon merkinnöille!

Seuraavilla riveillä oli isäntäväen lapset yleensä ikäjärjestyksessä, sitten piiat ja rengit, sivun alareunaan merkittiin muut talossa majailevat.

Ensimmäisten rippikirjojen kertomat asiat ovat aika niukat. Syntymäajat, -paikat ja patronyymit puuttuvat kokonaan. Myöhempisiin rippikirjoihin ne merkitään tarkemmin.

MÄKELÄ 1725-1730

Erik isäntä
Maria vaimo
Walborg äiti
Matths veli
Liisa sisar
Walborg sisar
Walbog tytär
Tuomas poika

itsellinen leski Anna

TYYNYSNIEMI 1725 -1731

Sigrif isäntä kuolee 1728 heinäkuussa
Kaisa vaimo
leski Anna anoppi
Sigfrid poika
Maria vaimo
Valborg piika

itsellinen nainen Brita
Carin tytär
itsellinen Elin leski kirkonvaivainen
itsellinen Kaisa tytär kuollut

TAMMINIEMI 1725-1731

Erick, Isäntä, kuollut 1729
Valborg, emäntä
Markus, vävy
Liisa, vaimo
Walborg tytär
Eerik poika
Petter poika on Keuruulla
Gösta renki
Elin piika
Maria tyttönen takaisin Kuorevedelle
Matti renki
Tuomas renki
Sophia piika

itsellinen leski Briitta kuolee 1726

itsellinen vaimo Lijsa

itsellisen leski Liisa sotilas Gustaan

Suomalainen etunimistö oli 1700-luvulla aika köyhää. Walborg eli Vappu on naisten nimistä ylivoimaisesti yleisin, mutta paljon löytyy myös Liisoja, Annoja ja Kaisoja. Markus, Matts, eli Matti ovat yleisimpiä miehen nimiä. Sigfrid, eli Sipi on myös hyvin tavallinen miehen nimenä. On aivan eriasia, minkä nimen pappi kirjoitti kirjoihinsa, ja se, millä nimellä ihmistä kotioloissa kutsuttiin.

Ruotojakolaitos

Ruotojakolaitos oli Ruotsin valtakunnassa pysyvän ammattiarmeijan palkkaukseksi perustettu järjestelmä, joka luotiin 1680-luvulla. Se oli luontaistaloudessa toimiva järjestelmä, jossa ruotuun kuuluvat talot maksoivat sotilaansa ylläpidon. Sotilas joutui lähtemään sotaan käskyn niin käydessä.

Kun ensimmäisiä rippikirjoja ryhdytään pitämään, on juuri päästy Isostavihasta. Ilmeisesti Tamminiemen sotilas Gustaf on saanut surmansa tässä sodassa, jättäen jälkeensä lesken, Liisan.

1700-luvulla kylissä ei tapahdu suuria muutoksia. Vaikka vuonna 1740 annettu laki mahdollisti torppien perustamisen, kylissä ei pidetty kiirettä tämän asian kanssa. Ehkä asia oli uusi ja vaati kypsyttelyä pitempäänkin.

Kun Kasilanjärven rannalle nousi kruununtorppa, alkoivat talotkin perustaa torppia.

Kyliin perustetut talot ja torpat ennen vuotta 1900

1700-luvun loppupuoli

Kasila 1778 (ent. Kahila) Kruunun torppa: Antti Heikinpoika s. 13.11. 1736, Maria Heikintytär s. 16.5. 1735

Koivujärvi 1780 Leppälän torppa: Leppälän nuorempi poika Matti Matinpoika s. 11.3. 1749, rakensi isänsä omistamien maiden takametsään Koivujärven rannalle. Vaimona hänellä oli Vappu Tuomantytär Mäkelästä. s. 4.4. 1759

Maso 1783 Tyynysniemen torppa: Tyynysniemen nuorempi poika, Heikki Heikinpoika s. 12.9. 1755, vaimo Kaisa Antintytär s. 5.1. 1759, Pohjaslahden talosta.

1800-luku

Näiden ihmisten voimin lähdettiin 1800-luvulle ja ryhdyttiin kasvattamaan kylää, raivaamaan peltoa ja kaikinpuolin nostamaan ellintaso.

Venäjänavallan aika oli hyvää aikaa suomalaisille aina 1890-luvulle asti. Venäjän Tsaarit kunnioittivat Suomen autonomiaa, Suomi sai oman rahan, postimerkin ja saattoivat asioita omalla kielellään.

Paha takaisku oli 1860-luvun nälkävuodet, pahinta aikaa oli 1865 – 1868. Ilmeisesti Ranta-Ropeen kylissä säästyttiin pahimmalta, vaikka pettuleipä tulikin tutuksi. Jalo Koivujärvi muisti oman iso-isänsä Antti Koivujärven kertoneen suurista kerjäläislaumoista, joita oli Koivujärvellekin tullut.

Palomäki 1811: Matti Tuomaanpoika s. 12.11. 1774, Maria Antintytär s. 6.11. 1779

Rimmi 1811 Mason torppa: Eerik Yrjönpoika s. 2.5. 1775, Anna Tuomaantytär Löytänä s. 27.3. 1775

Koivisto 1817 Leppälän torppa: Maria Matintytär Koivujärvi s. 22.6. 1780 Räätäli Erkki Nälsted s. 2.4. 1777

Koivuniemi 1818 Rantalan torppa: Pekka Juhonpoika s. 6.6. 1760, k. 1819, Anna Juhontytär s. 6.6.1785. Vuonna 1820 Annalla uusi aviomies: Taavetti Tuomaanpoika s. 13.2. 1791.

Mattila 1826: Matti Antinpoika s. 1774 Teisko, vaimo Anna Yrjöntyttä s. 1775, Teisko.

Hietala 1836 -1839: Tamminiemen torppa: Heikki Matinpoika s. 13.11. 1783, vaimo Hedvig Matintytär s. 20.2. 1790. Torppa jää asumattomaksi.

Innilä 1843 Tamminiemen torppa: Joel Antinpoika s. 26.7. 1818, vaimo Lovisa Heikintytär, torpparit vaihtuvat Innilässä muutaman vuoden välein.

Santa-aho (Huopion kylä) 1844: Antti Joosepinpoika s. 6.10. 1810, vaimo Leena Heikintytär s. 1811.

Anttila 1844 Tyynysniemen torppa: Antti Yrjönpöika s. 22.8. 1816, vaimo Maija Stiina Josefintytär s. 10.3. 1814. Torppa autioituu 1890 Antti Yrjönpöjan kuollessa.

Maunula eli Valkama 1846- 1848 Leppälän torppa: Emanuel Kustaanpoika s. 10.6. 1802, vaimo Hedda Matintytär s. 24.9. 1815. Vuonna 1849: Suutari Matti Hellsten, vaimo Hedda Stiina Gustaantytär s. 30.1. 1829, molemmat Kuoreveltä.

Koivumäki 1856 Leppälän torppa: Erkki Jeremiaanpoika s. 21.7. 1823, vaimo Eeva-Leena Iisakintytär s. 21.7. 1821.

Onnia, Onnela 1856 Tamminiemen torppa: Kalle Tuomaanpoika s. 26.7. 1818, vaimo Kaisa Juhontytär s. 14.3. 1817.

Erkkilä Kasilan torppa 1873: Manu Juhonpoika s. 3.4. 1813, vaimo Anna Yrjöntyttä s. 23.6. 1825.

Suonpää : 1883: Manu Manninpoika Helen s. 1.4. 1857, vaimo Iita Maria Antintytär s. 2.6. 1857.

Loukkuniemi, myöh. Lepistö Leppälän torppa 1885: Matti Matinpoika s. 30.1. 1848, vaimo Karoliina Aapontytär s. 9.8. 1848 Koivistosta.

Keskinen 1887 Leppälän torppa: Manu Heikinpoika Järvinen s. 30.5. 1848, vaimo Miina Eetuntytär s. 11.1. 1852, torpparit vaihtuvat muutaman vuoden välein.

Raja Tyynysniemen torppa 1890: Oskari Aaponpoika s. 29.8. 1865, vaimo Emma Antintytär s. 12.10. 1862.

Marjamäki 1892 Koivujärven torppa: Antti Aatunpoika s. 23.12. 1835, vaimo Riika Manuntytär s.29. 6. 1838.

Hietala 1893 Mason torppa: Santeri Matinpoika Maso s. 9.9. 1860, vaimo Manta Kustaantytär s. 4.11. 1865.

Koivulahti 1895 Koivujärven torppa: Kalle Manninpoika Koivunen s. 21.1. 1858, Edla Matintytär s. 16.6. 1864.

Sarviniemi 1895 Tyynysniemen torppa: Heikki Heikinpoika Nieminen s. 13.10. 1840, vaimo Miina Matintytär s. 30.6. 1843.

Kangas (Talvisuo) 1895 Mason torppa: Kalle Heikki Matinpoika Maso s. 1.1. 1872, vaimo Hetastiina Vilhentytär Santa-aho s. 28.12. 1870.

Ravila 1895 Rimmin seppä: Mooses Santeri s. 8.10. 1847, Siina Matintytär s. 21.9. 1858.

Naapuri 1896 Tyynysniemen torppa: Aleks Antinpoika Hellsten s. 17.4. 1867, vaimo Eerika Aatuntytär s. 30.8. 1869.

Lähteet:

Ruoveden seurakunnan rippikirjat,

ja syntyneiden luettelot

Matti. J. Kankaanpää Suur-Ruoveden vanhimmat rippikirjat

Suomen asutuksen yleiluettelo

Marko Tamminiemi / Maija-Liisa Sinisalo / Raija Janhonen

<http://www.tamminiemi.fi/>

<http://www.wikipedia.org>